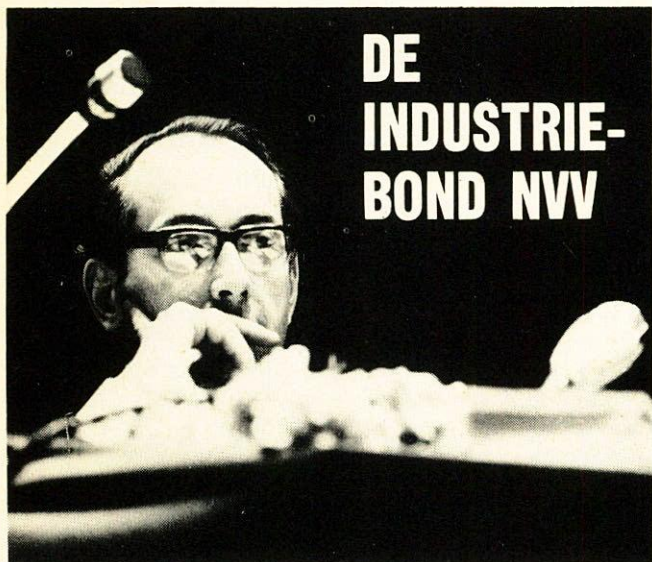

Adres redactie en
administratie:
Bureau Hoofdraadsman,
Coornherthuis,
Hoofdstr. 84, Driebergen
Telefoon 03438-2878
Redacteur H. Lips,
Hoofdraadsman

MAANDBLAD VAN DE HUMANISTISCHE GEESTELIJKE VERZORGING VOOR MILITAIREN. Nr. 4 APRIL 1973 - 12e JAARGANG

Abonnementsprijs / 6,— per jaar, te storten op postgirorekening 480414 t.n.v. Hoofdraadsman Humanistische Geestelijke Verzorging te Driebergen. Militairen ontvangen het blad op aanvraag zonder betaling.

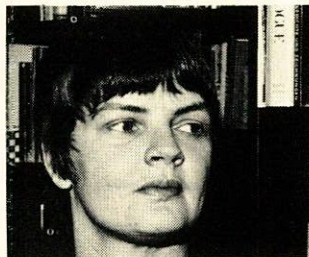
DE INDUSTRIE- BOND NVV

Arie Groenevelt met zijn
achterban op oorlogspad.
Wie is Arie Groenevelt?
Een sociale boef of
beschermers van de underdog?
Jan Haasbroek schrijft
over hem op pag. 10 en 11.

Naar München?

Dr. Fadrhone en Cor v. d.
Hart gaan samen het
Nederlands elftal runnen.
Wat wordt het? Slaande
ruzie of vruchtbare
samenwerking. We hopen
natuurlijk het laatste! En
gaan we naar München?
Zie blz. 8.

'Onze eeuwige honger'

Dick Zaal schrijft over haar
en haar werk en beweert
dat dit boek een bepaalde en
vaste plaats in zijn
boekenkast heeft.
Waarom? Men leze blz. 12!

TURKS FRUIT

Een film die in Nederland
al door honderdduizenden is
bezoekt maar in Cannes
zonder opgave van reden
al bij voorbaat werd
geweigerd.

Wie van Jan Wolkers houdt
moet er naar gaan kijken!
Maar men leze eerst
blz. 6 en 7.

Vaste medewerkers:

Jan Haasbroek
Wim Jesse
Peter J. Morée
Rien Robijns
Bert Vuijsje
Dick Zaal

VVDM

Toen de VVDM in 1966 werd opgericht hebben we dat feit in Ego meteen toegejuicht, het leek ons van groot belang dat er een organisatie van dienstplichtige militairen was gekomen die de belangen van deze militairen zou trachten te behartigen en die bovendien zou meedenken over de vele veranderingen die in de strijdkrachten nodig waren. Dat daarbij de stem van de dienstplichtigen niet gemist kon worden was toen al wel evident.

Sindsdien hebben we de groei en de activiteiten van de VVDM als regel met instemming gadeslagen. Dat houdt natuurlijk niet in dat we het eens waren met alles wat door de VVDM werd gezegd en gedaan (waarom zouden we ook?) maar wel dat we over het algemeen het streven van de vereniging toejuichten.

Dat er tussen de minister en het bestuur van de VVDM jarenlang een goed en konstruktief contact was vonden we een nuttige zaak.

Mede daardoor zijn ongetwijfeld een aantal veranderingen in de strijdkrachten tot stand gebracht.

Het kon echter niet uitblijven dat de VVDM zich ook met dieperliggende problemen in de strijdkrachten zou gaan bemoeien. Daaraan hebben we in de eerste plaats een aantal (vaak uitstekende) rapporten te danken. Om er een paar op te noemen: nota's over het militair tuchtrecht en het militair strafprocesrecht, over vorming voor militairen, over motivatie en over zinvol bezig zijn.

Verder heeft de VVDM zich uiteraard ook uitgebreid bezig gehouden met zaken als vrijheid van haardracht, de hygiëne in de kazernes, de groetplicht en de mogelijkheid tot vrijheid van meningsuiting.

Het is nauwelijks nog nodig om affaires als die van Rinus Wehrman, Dona-Schul en de groetweigerdag 1972 te noemen. De eerste twee zijn trouwens niet vanuit de VVDM gestart, de laatste wel.

Met de afwikkeling van de laatste zaak lijkt de VVDM enigszins in een impasse geraakt, het contact met de minister is verbroken, tegen een aantal hoofdbestuurders van de VVDM zijn nogal zware straffen uitgesproken.

We hopen dat de komende minister van defensie het contact met de VVDM zal herstellen, er liggen nog genoeg praktische zaken die geregeld moeten worden en het is in het belang van beide zijden dat het gesprek wordt hervat. Daarbij zal ongetwijfeld de vraag aan de orde komen welke activiteiten de VVDM zich kan veroorloven zonder van keer op keer met de minister en de militaire autoriteiten in de clinch te geraken, zoals bij de groetweigerdag is gebeurd. Dat een vereniging van bijna dertigduizend jongemannen, die bovendien dagelijks de tekortkomingen van de militaire dienst aan den lijve ondervinden, zich zou kunnen beperken tot het praten met de minister en het uitgeven van rapporten, lijkt ondenkbaar.

Maar wat dan wel?

Het is zeker niet de taak van de geestelijke verzorging om een actie-programma voor de VVDM te ontwerpen en we zullen ons daaraan dan ook niet wagen.

Maar het kan ons ook niet onverschillig laten dat het redelijk overleg over noodzakelijke veranderingen wordt gestremd en dat jonge mensen straffen oplopen die wij om allerlei redenen verwerpelijk vinden.

Daarom achten wij een bezinning in VVDM-kringen noodzakelijk (en eveneens bij de militaire autoriteiten maar dat is in dit artikelte niet aan de orde).

Een belangrijk punt daarbij zou kunnen zijn de overweging dat een aantal akties bijzonder succesvol zijn geweest terwijl de groetweigerdag tot een impasse heeft geleid.

Een vergelijkende analyse van de verschillende akties zou de VVDM (en anderen) wellicht tot het inzicht kunnen brengen wat in de strijdkrachten wel en wat niet mogelijk is.

Want dat is een belangrijke zaak: hoe kunnen dienstplichtige militairen de ruimte en de mogelijkheden vinden om hun opvattingen over de militaire dienst en hun verlangens op dit gebied op een eigentijdse wijze tot uiting te brengen zonder daarbij voortdurend schade toe te brengen aan het noodzakelijke overleg en aan hun eigen bewegingsvrijheid.

Dat is ook een zaak voor b.v. militaire autoriteiten, politici en geestelijke verzorgers maar het voornaamste denkwerk daarvoor zal toch wel in de VVDM moeten worden verzet.

Red.

UNIFORM

Op 23 januari 1973 heb ik de minister van defensie bericht dat ik besloten heb voortaan mijn werk als hoofdtraadsman te verrichten in burgerkleding.

Het is niet voor de eerste maal dat in onze kring de kwestie van het uniform aan de orde komt. In het rapport „Nu en Straks” van alle humanistische raadslieden en vormingsleiders in de strijdkrachten van 1 september 1970 schreven wij op bladzijde 14: „Het zal er in de komende jaren voor de verschillende richtingen in de geestelijke verzorging om gaan hun positie zo duidelijk en zo zuiver mogelijk en voor iedereen begrijpelijk te stellen.

In verband daarmee dient het ernstige overweging, of het uniform en de onderscheidingsstekens wel gehandhaafd kunnen blijven. Het is immers duidelijk gebleken, dat die — en vooral bij niet-militairen — misverstand wekken. Een oplossing zou kunnen zijn, dat de geestelijke verzorgers in vredetijd gewoon in burgerkleding werken, terwijl er voor oorlogstijd nationaal of internationaal aparte kleding voor hen ontworpen zou kunnen worden, waaraan zij direkt als geestelijke verzorgers herkenbaar zijn. Op deze wijze zouden de onderscheidingsstekens vanzelf verdwijnen.”

Nadien is de vraag of geestelijke verzorgers hun werk in het militaire uniform moeten verrichten ook elders ter sprake gekomen. In het interim-rapport van de door de minister van defensie ingestelde Stuurgroep Maatschappelijke Invloeden in de Krijgsmacht wordt op blz. 18 bij het onderwerp „integratie van krijgsmacht en maatschappij” een aantal vragen gesteld, waarvan er één luidt „Dient men gees-

telijke verzorgers in uniform te steken?”

De stuurgroep is in dit interim-rapport aan de beantwoording van de vraag blijkbaar nog niet toegekomen maar bij de verdere bestudering van de aan haar toevertrouwde vraagstukken zal toch wel naar een antwoord moeten worden gezocht.

Het is duidelijk dat in de eerste plaats de geestelijke verzorgers zelf hun mening op dit punt kenbaar zullen moeten maken.

De groep humanistische raadslieden en vormingsleiders heeft dan ook aan de stuurgroep laten weten dat zij de door de stuurgroep gestelde vraag ontkennend beantwoordt.

Nu is het in de strijdkrachten en ook daar buiten vaak zo dat sommige, toch dringende problemen, jarenlang in allerlei commissies blijven „hangen”. Iedereen weet dan dat het vraagstuk in bespreking is maar er komt eenvoudig geen antwoord. In een poging om een dergelijke impasse op dit punt te voorkomen heb ik mijn brief aan de minister geschreven. Mijn hoofdargument daarbij is dat — mede als gevolg van het dragen van het militaire uniform — allerlei misverstanden rond de functie van geestelijk verzorger in de strijdkrachten zijn ontstaan.

Het belangrijkste misverstand is dat geestelijke verzorgers de intentie zouden hebben de militaire doeleinden van de strijdkrachten mede te helpen verwerkelijken. Het is een misverstand dat in de krijgsmacht, tot bij de hoogste commandanten, en daar buiten, bij burgers, herhaaldelijk voorkomt. Ik acht het in het belang van de strijdkrachten zelf en van de geestelijke verzorgers om dit misverstand te bestrijden.

Geestelijke verzorgers zijn er m.i. om geestelijke verzorging te geven aan de mensen in de strijdkrachten en zij dienen daarbij uiteraard rekening te houden met de situatie waarin deze mensen verkeren maar dat behoort niet te geschieden met de bedoeling de militaire doeleinden van de strijdkrachten te steunen of te ondermijnen.

Natuurlijk zullen geestelijke verzorgers hun persoonlijke opvattingen hebben over de militaire doeleinden van de strijdkrachten maar zij behoren die m.i. niet tot inzet te maken van hun werk.

Geestelijke verzorging is niet het verkondigen van persoonlijke opvattingen maar het begeleiden van mensen, met name op geestelijk en zedelijk gebied, op zodanige wijze dat deze in staat raken om eigen opvattingen, meningen en overtuigingen te verwerven en er naar te leven, terwijl daarnaast natuurlijk de individuele verzorging bij persoonlijke moeilijkheden van groot belang is.

Hoewel deze zienswijze vanaf het begin door de humanistische geestelijke verzorging is beleden en uiteengezet bemerk ik toch steeds meer dat ook wij, op grond van het feit dat we bij ons werk het militaire uniform dragen, aanleiding geven tot het in het vorenstaande genoemde misverstand. Ik meen dat men daaruit de konsekwenties behoort te trekken, vandaar mijn brief aan de minister. Ik heb er oog voor dat een dergelijk besluit praktische moeilijkheden met zich mee brengt. Het lijkt ook mij onmogelijk in eventuele oorlogsomstandigheden of in vredetijd bij oefeningen te velde de strijdkrachten als geestelijk verzorger te begeleiden in burgerkleding.

De juiste oplossing daarvoor wordt reeds in het geciteerde stuk uit de nota „Nu en Straks” van de humanistische gees-

telijke verzorging aangegeven: Er zou voor de geestelijke verzorgers aparte dienstkleiding moeten worden beschikbaar gesteld die zij in genoemde omstandigheden kunnen dragen en die hen zonder meer als geestelijke verzorgers zou herkenbaar maken. Ik heb de minister in mijn brief dan ook verzocht de beschikbaarstelling van zulke dienstkleiding in overweging te willen nemen. Zo lang dat nog niet het geval is blijft ik bereid in oorlogs- en oefenomstandigheden het militaire veldtenu te dragen, voorzien van de z.g. rode-kruisband. Voor mij is dat aanvaardbaar omdat juist de rode kruisband het niet-militair zijn (althans het non-combattant zijn) van de drager ervan aangeeft. Maar ik blijf het wel een gebrekkige oplossing vinden en ik hoop dat de door mij genoemde aparte dienstkleiding er gauw komt.

Tot slot nog een opmerking over een uitspraak die men in sommige kringen nogal eens tegen komt: Het dragen van het militaire uniform zou nu juist het middel zijn waardoor geestelijke verzorgers hun solidariteit met de mensen in de strijdkrachten tot uitdrukking brengen. Ik vind het een verkeerde argumentatie. In de eerste plaats ben ik van mening dat het militaire uniform eerder een betrokkenheid bij het bedrijf dan bij mensen uitdrukt en voor zover als het echt om die mensen gaat heeft de geestelijke verzorger, gelukkig, vele andere, en betere, manieren om van zijn solidariteit te getuigen. Bovendien, in deze redenering krijgen de officiers-onderscheidingsstekens, die ook worden gedragen, toch wel een pijnlijke nadruk. Alsof men zich in de eerste plaats solidair wil verklaren met mensen in de officiersrangen. En dat zal, neem ik aan, toch niet de bedoeling zijn!

H. LIPS

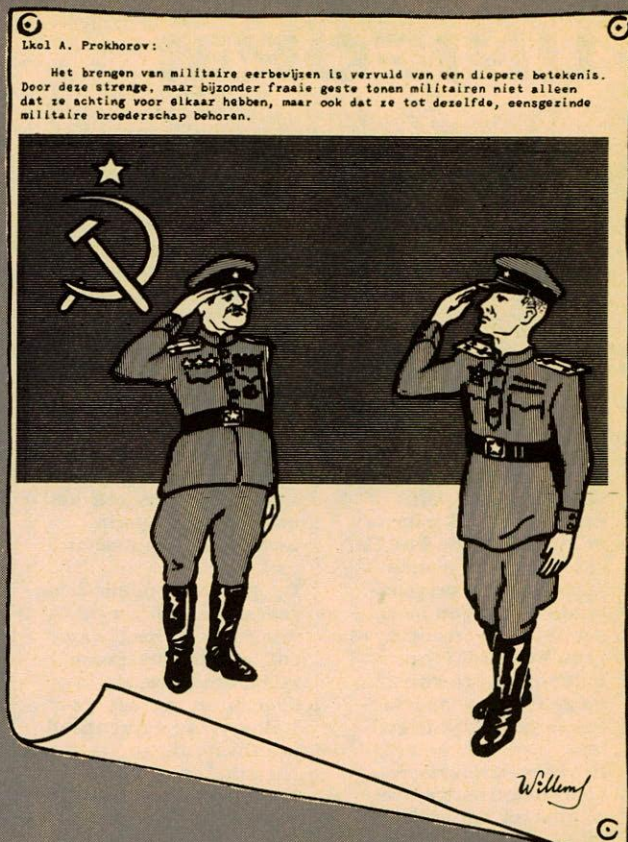
Via de Knipseldienst van het
Bureau Voorlichting
van het ministerie v. defensie
overgenomen uit de
„Rode Ster” van 30-11-1972

‘SORRY, IK HAD U NIET GEZIEN’

Lkol. A. Prokhorov

Het brengen van militaire eerbewijzen is vervuld van een diepere betekenis. Door deze strenge, maar bijzonder fraaie geste tonen militairen niet alleen dat ze achting voor elkaar hebben, maar ook dat ze tot dezelfde, eensgezinde militaire broederschap behoren. Maar helaas komt het voor dat sommige militairen niet groeten als ze elkaar tegenkomen. Dit gebeurt vaak in drukke straten, op stations en op vliegvelden, waar veel mensen er getuige van kunnen zijn. En als je dan de schuldige vraagt waarom hij de voorschriften niet na heeft geleefd, krijg je te horen: „Sorry, ik had u niet gezien”. Hoe zijn deze dingen nu toch mogelijk? De voornaamste oorzaak ligt naar mijn mening in het feit dat niet alle commandanten hun ondergeschikten de voorschriften naar behoren bijbrengen, en vooral, niet altijd streng optreden bij overtreding van de voorschriften. Het is nog erger wanneer officieren zelf deze

voorschriften overtreden. En dat komt, erg genoeg, ook wel eens voor. Ik heb het hier bijvoorbeeld meer dan eens over gehad met de oudste luitenant Kryukov. Hij zelf groet ook wel eens niet en zijn ondergeschikten onderhoudt hij niet over het niet-groeten, hoewel hij in andere dienstzaken toch bijzonder veeleisend is. Wat blijkt nu? Dat kameraad Kryukov het brengen van militaire eerbewijzen een „bagatel” vindt, dat geen serieuze aandacht verdient. — Een ernstige dwaling! En Kryukov staat helaas niet alleen. Laatst was ik, toen ik in de stad liep, getuige van zo’n geval. Een meter of twintig voor mij liep een majoor. In zijn rechterhand droeg hij een aktetas en aan zijn linkerarm liep een vrouw. Van de andere kant kwam een luitenant in uitgaanstenu. Deze trok een gewichtig gezicht en bracht de militaire groet met een bruuske handbeweging. Ik was blij verrast door het correcte optreden van de luitenant.

(nou hoor je 't eens van een ander !!!)

De majoor keek een ogenblik in zijn richting, draaide zich toen weer om en ging door met het gesprek met de dame.

De luitenant keek wat schuldig om zich heen, als wilde hij er zich van gewissen dat niemand het voorval gezien had. Zijn gezicht stond nog verbaasd en beledigd toen hij mij passeerde. Ik moet toegeven dat ik me voor de ongemanierdheid van de majoor schaamde. Als de dame er niet bij was geweest, zou ik er zeker wat van gezegd hebben. Nu liet ik het maar zo...

Dit voorval brengt mij op de volgende gedachte. Deze luitenant kwam kennelijk net van de academie. Daar is hij onderwezen in discipline, het achting hebben voor zijn meerderen en het volgens voorschrift brengen van de groet.

Maar als het een paar keer gebeurt dat zijn meerderen hem niet groeten, dan ontstaat er twijfel in zijn ziel: misschien hoeft men zich helemaal niet zo streng aan

de voorschriften te houden? Juist daarom moeten wij, officieren, bijzonder streng en veeleisend zijn jegens onszelf, jegens onze ondergeschikten en jegens de jongeren in rang. En daartoe moeten wij niet alleen bijdragen met woorden, maar vooral door ons persoonlijk voorbeeld.

Onlangs vertelde een collega-overste mij het volgende voorval: op weg naar zijn werk komt hij vaak een praporshchik (vergelijkbaar met onze officier van vakdiensten — vert.) tegen. Deze groette zijn meerdere weliswaar steeds, maar hij deed dat nogal slordig, zonder enige innerlijke overtuiging. Maar toen de praporshchik een keer of wat gezien had hoe correct en strikt volgens de voorschriften de overste de groet bracht, veranderde hij als het ware. Nu brengt ook de praporshchik, als hij de overste tegenkomt, keurig, enigszins plechtig en met trots de hand naar de pet. Zo ziet men wat het goede voorbeeld van een meerdere vermag!

Excellentie,

Aan Zijne Excellentie
de Minister van Defensie,
Plein 4,
's-Gravenhage.

Met grote verbazing namen wij kennis van uw brief d.d. 9 januari jl., afdeling Loco-Secretaris-Generaal, uw nummer 317.100/5T, waarin u mededeelt de bouw van het militaire tehuis in Witzendorf (West-Duitsland) in principe te gunnen aan de Centrale van Katholieke Militaire Tehuizen (CKMT). U gaat daarbij niet in op de argumentatie in onze aan u gerichte brief d.d. 14 maart 1972, waarmee wij ons verzoek om aldaar tot de bouw van een Humanistisch Militair Tehuis — gesubsidieerd door uw Ministerie — te mogen overgaan staaften. Wij voelen ons met de door u genomen principebeslissing ten sterkste benadeeld en zijn dan ook ernstig teleurgesteld.

In ons schrijven van 14 maart 1972 wezen wij u erop, dat onze stichting in verhouding enerzijds tot het aantal bestaande Katholieke en Protestantse tehuizen en anderzijds tot de grote groep buitenkerkelijken waarvoor wij in de militaire maatschappij primair een opvang beogen te bieden over aanzienlijk minder tehuizen beschikt dan de vergelijkbare Katholieke en Protestantse organisaties. Om deze reden waren wij destijds, zoals wij u reeds schreven, al teleurgesteld toen het te bouwen militaire tehuis bij de legerplaats Hohne werd toegewezen aan de Protestantse bond „Pro Rege” en niet aan onze stichting. Wij meenden dan ook dit keer voor de bouw van een militair tehuis in aanmerking te komen, temeer daar het zich laat aanzien, dat Witzendorf één van de laatste mogelijkheden zal bieden om nog een militair tehuis te kunnen bouwen en dit derhalve voor ons één van de laatste mogelijkheden zal zijn, de geconstateerde achterstand in te halen. Wij voelen ons ook benadeeld, omdat wij ons in onze bovengenoemde brief bereid verklaarden tot samenwerking met de andere Thuisfronten in hetzij de

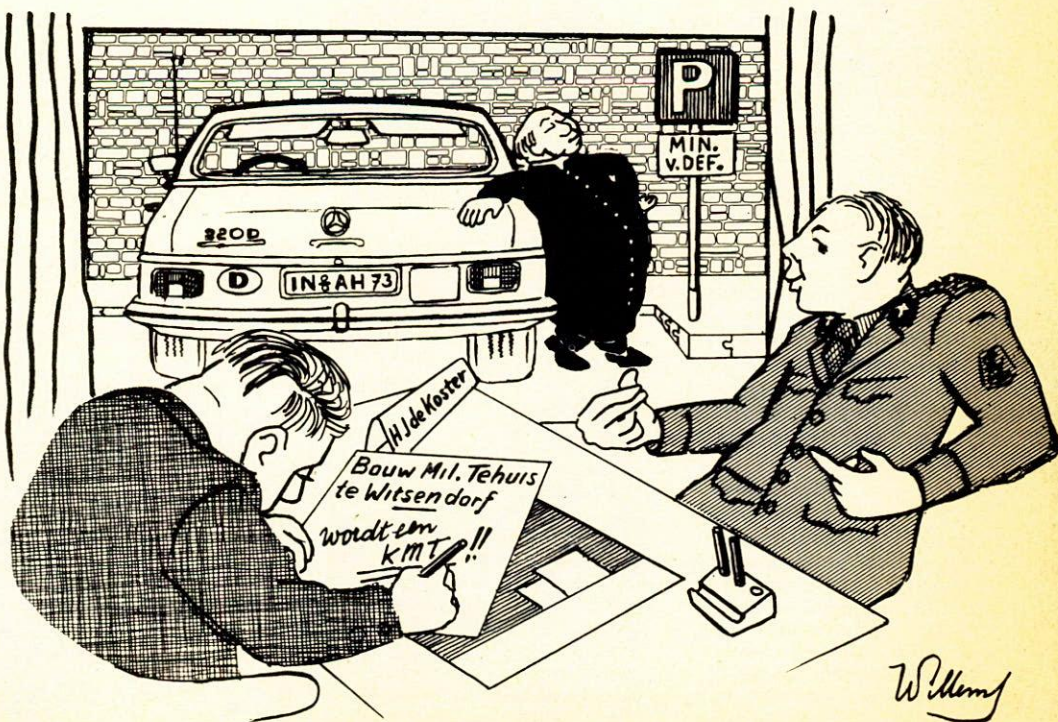
bouw, hetzij de exploitatie van het toekomstige militaire tehuis. Ook waren en zijn wij bereid, indien die samenwerking niet mogelijk mocht zijn, het tehuis mede voor de Katholieke en de Protestantse Geestelijke Verzorging open te stellen ondanks het feit, dat blijkens onze ervaring de Humanistische Geestelijke Verzorging soms in met name de Protestantse Militaire Tehuizen niet welkom is en zelfs wordt geweigerd. Wij vragen ons dan ook af, of u van de CKMT de garantie heeft gekregen, dat de Humanistische Geestelijke Verzorging ook toegang heeft tot hun nieuw te bouwen huis in Witzendorf. Dit is daarom van belang, omdat u blijkbaar niet wil overgaan tot de bouw van verschillende militaire tehuizen aldaar. Wij verkeerden immers in de overtuiging, dat uw beleid

erop gericht was voortaan bij een legerplaats slechts één tehuis te bouwen, waarin dan wel alle gezindten welkom zouden moeten zijn.

Wij betreuren het zeer, dat u geen nader overleg met onze stichting hebt gevoerd alvorens tot uw principebesluit over te gaan. Daardoor is voorzover ons bekend nog niet de mogelijkheid onderzocht of een Duitse Humanistische organisatie bereid is op gelijke voorwaarden als de Duitse Katholieke organisatie mee te werken aan de bouw van een nieuw tehuis. Wij vragen ons bovendien af, welke garanties u van deze Duitse Katholieke organisatie heeft gekregen op het gebied van de toekomstige exploitatie. Wanneer de Duitse organisatie zich immers een jaar na de bouw zou terugtrekken, vervalt uw argument dat de exploitatie veel

goedkoper zou zijn. In ieder geval hopen wij, dat de belangen van een militair tehuis in casu niet worden opgehangen aan de belangen van een buitenlandse organisatie. Om bovengenoemde redenen verzoeken wij u met klem het gunnen van de bouw van een militair tehuis in Witzendorf wederom in overweging te nemen.

Wij stellen het zeer op prijs, indien wij op korte termijn met u over deze zaak nader van gedachten kunnen wisselen. In de hoop spoedig van u te horen, tekenen wij met gevoelens van hoogachtung,
STICHTING MILITAIRE TEHUIZEN VAN HET HUMANISTISCH THUISFRONT
w.g. H. J. van Sandwijk,
voorzitter
w.g. mr. W. M. N. Eggenkamp,
secretaris

TURKS FRUIT

Het is natuurlijk te gek om te denken dat het overstelpende bezoekersaantal voor *Turks Fruit* ook nog garant staat voor een goede film. Lange rijen voor de kassa's van de 24 Nederlandse bioscopen, waar de film nu al wekenlang in prolongatie gaat, getuigen van een goede voorpubliciteit, een juiste her-oriëntatie van de „Wat zien ik“-mentaliteit bij het Nederlandse bioscooppubliek en een krankzinnige populariteit die schrijver-beeldhouwer Jan Wolkers bij het publiek blijkbaar heeft. Dit alles gevoegd bij de uitlatingen van Wolkers („een hartstikke goede film“ met „onsterfelijke scènes“)

al heeft uitgemaakt hoe de personages in dat boek eruit zien. Hij beleeft als het ware zijn eigen film bij elk hoofdstuk en zal na een dag niet lezen het boek ter hand nemen en „zijn film“ op-nieuw starten zonder het „eigen beeld“ geweld aan te doen. Ook een filmregisseur heeft dat, evenals een scenarioschrijver. En als je na het lezen van het boek de film ziet, is toch de minste verwachting dat de regisseur hetzelfde niveau heeft als de auteur. En dat laatste is aantoonbaar, want Wolkers weet de lezer sterk te betrekken in zijn handelingen, terwijl regisseur Paul Verhoeven zijn kijker alleen

Als je het boek van Jan Wolkers leest, vind je dan trekjes van jezelf in die hoofdpersoon Olga terug? Monique Van de Ven: „Ik ben het boek weer gaan lezen, maar ermee opgehouden: ik kon niet verder. Ik ben er te veel bij betrokken. Die Olga is natuurlijk wel een erg gek mens. Met rare reacties en gekke dingen doen, daar hou ik wel van. Ja, een gek kind, wie neemt er een lifter mee en gaat er meteen mee naar bed? Ze is verrassend, eigenlijk truttig, maar als truttig kind eigenlijk ook weer zo gek. Ze loopt toch tijdenlang bloot door zijn atelier om te poseren met een kauwgummetje in d'r mond.“ (Citaat uit een interview)

vermag te boeien met situaties die op effect (gelet op de lachsalvo's in de zaal) zijn berekend.

Wolkers laat bijvoorbeeld zijn hoofdpersoon Erik een duidelijke aanlooperperiode nemen voordat hij (Erik) met Olga het bed induikt. Echter niet Verhoeven. Hij laat Erik na welgeteld vier seconden al cohabiteren met Olga, maar de manier waarop dit gebeurt is uitsluitend gebaseerd op effect. Nota bene, de voor de toeschouwer niet bewezen zaadlozing wordt afgedaan met het plotseling werken van de ruitesproeiers. En als Erik na het liefdesspel de rits van zijn broek wil dichtdoen en daarbij zijn penis klemvast zet, krijgt het achterbakse gelach in de zaal alleen maar de overhand. Zoiets in de trant van „het zal je maar overkomen, hi hi hi...“ etc.

Overigens is Verhoeven wel serieus te nemen als hij zegt (in een Televisier-interview): „Het boek zit vol symboliek die moeilijk in beeld te brengen is. Tenminste als je er geen Antonioni-achtige film van wilt maken en dat wilde ik nu juist heel bewust niet.“ En hoe bewust Paul Verhoeven het allemaal heeft nagelaten, wordt in zo'n anderhalf uur goed duidelijk als het ene Wat zien ik-effect na het andere over het doek glijdt. Het lijkt nu een te-

Boven: Na de scheiding ontmoet Erik (Rutger Hauer) Olga (Monique van de Ven) in een warenhuis

Onder: Gezellig in de (film-)regen: Olga en Erik

kan men vervolgens op de vingers van één hand uitrekenen welke goede slag producent Rob Houwer na zijn „Wat zien ik“ opnieuw heeft geslagen.

Goed, ik wil verder niet vervelend zijn, niet elk uur van de dag is een feest en het kan soms verkeerd vallen als je juist op zo'n rot-uur in de bioscoop zit, maar dit alles weerhoudt me er niet van „Turks Fruit“ filmisch aan de magere kant te vinden, hoewel er scènes bij zijn die doen verlangen naar meer, maar dan wel in een ander concept. Een groot nadeel bij het verfilmen van een boek is dat elke lezer voor zichzelf

genstrijdigheid, als ik be-
weer dat dit in een geweld-
dige stijl, vol flair en vaart
gebeurt, maar het is juist die
stijl, de zogenaamde Flo-
ris-stijl die me in het geheel
niet zint.

Verhoeven filmt namelijk in
korte shots en hij heeft dit
zodanig gemonteerd dat die
shots geplaatst in de juiste
kadrering de toeschouwer de
suggerie geeft dat hij een
volledige scène te zien heeft
gekregen. Overigens is de
wil om van deze echte on-
vervalste vaderlandse Love
Story iets meer te maken
wel degelijk aanwezig. Zo is
bijvoorbeeld cameraman Jan
de Bont bijna lyrisch aan het
werk als hij spel en tegen-
spel opneemt in het atelier
van Erik. Gelukkig is de bij-
tijd en wijlen uitstekend op
dreef zijnde De Bont niet
het enige pluspunt in de
film. Eindelijk is dit dan ook
een film waar de teksten
redelijk tot goed zijn te
verstaan. Want bijna al onze
vaderlandse produkties gaan
mank aan het gemompel van
de acteurs en actrices. En in
de bijrollen zijn Tonny
Huurderman en Wim van
den Brink (als de moeder en
vader van Olga) gewoon een
uitstekende keuze.

En dan het tweetal waar
alles om draait: Rutger
Hauer en Monique van de
Ven. De laatste vind ik ge-
woon goed, je ziet aan haar
dat ze echt heeft geprobeerd
zich in haar rol als Olga in-
te leven. Gelukkig heeft ze
zich die nette toneel-
schoolmanier van praten net
niet eigen kunnen maken
(ze heeft er maar een jaar op
gezet) en haar ietwat hese
stem intrigeerde me bij-
zonder. Veel minder te
spreken ben ik over de ac-
teerprestaties van Rutger
Hauer, die al of niet in z'n
blootje of gekleed in een
jack à la Wolkers mij toch
telkens weer doet denken
aan Floris uit de sublieme
NOS-kinderserie van regis-
seur Verhoeven.

Nogmaals, ik had van Turks
Fruit gewoonweg meer
verwacht. Onwillekeurig
laat je je toch beïnvloeden
door uitlatingen van schrijver
Wolkers, die tijdens de op-
namen al verkondigde zel-
den zo'n sterke film te
hebben gezien. Maar wat wil
je, hij kan toch moeilijk een
film gaan kraken die ge-
maakt wordt naar zijn eigen
boek. Wolkers zou wel een
slechte handelaar zijn als hij
het zo verkocht.

PETER MORÉE

HET SCHURKENPAAR
Butch Cassidy and the
Sundance Kid, Paul
Newman en Robert Red-
ford, gaat opnieuw op pad.
De producenten Zanuck en
Brown waren zo tevreden
over dit team (daarbij
dachten ze ook aan het
welluidende kassa, kassa),
dat zij opnieuw regisseur
George Roy Hill erbij
haalden om met dit illus-
tere tweetal The String op
te nemen. Newman (in
Filmfan) over regisseur
Hill: „Het is erg gemak-
kelijk om Hill in de maling
te nemen. De laatste van
de grote excentriekelingen.
Die man is zo gierig, niet
in waar het op aankomt,
maar in hele kleine din-
gen.”

CHARLIE CHAPLIN gaat
eindelijk dit jaar in En-
geland beginnen aan de
opnamen van de reeds in
1970 geplande produktie
van The Freak.
Als alles meezit (en
dat impliceert natuurlijk
de financiering) zullen
dochters Josephine en
Victoria er in meespelen.
Overigens bestaat er een
kans dat Chaplins Lime-
light daterend uit 1952 in
aanmerking gaat komen
voor een Academy Award.
Het vreemde is, dat de film
nog nimmer in Los An-
geles is vertoond, maar
daar nu ijlings op het
programma is gezet van
een van de grote theaters
om alsnog een uitverkie-
zing mogelijk te maken.
Een merkwaardige ge-
schiedenis, maar er wordt
veel duidelijk als men
bedenkt dat Chaplin
Amerika jaren geleden de
rug heeft toegekeerd.

DE VEEL TE VROEG
overleden pop-gitarist Jimi
Hendrix zal postuum
worden geëerd. Warner
Bros werkt momenteel aan
een documentaire over het
turbulente leven van deze
musicus. Er valt veel on-
bekend werk te beluiste-
ren. Een deel van de mu-
ziek wordt uitgebracht op
een elpee.

Paul Newman (hier met vrouw Joanne Woodward) terug
met Robert Redford in The String

**AMERIKA'S BE-
ROEMDSTE** roddelaarster
is dood. Louella O. Parsons
bereikte de leeftijd van 91
jaar. Sinds 1926 hield zij
zich bezig met de „gossip”
die in een filmstad als
Hollywood nou eenmaal de
ronde doet. Zij zag zichzelf
niet als schrijfster, maar
meer als een vitaal on-
derdeel van de filmindu-
strie.

**VOLGENS KEES VAN
KOOTEN**, scenario-
schrijver van de in de
Nederlandse pers ge-
kraakte „Geen Paniek”
van Ko Koedijk, ligt de
oorzaak van het mislukken
van deze film aan het ge-
brek aan tijd. Van Kooten:
„Ik ben in mei gaan
schrijven en het moest in
juni klaar zijn. Het (sce-
nario) is dus in een maand
geschreven, daarna is alles
nog een maand voorbereid
en toen is het in een
maand opgenomen. (...)
Gelukkig was het uit-
gangspunt erg duidelijk:
het moest zo commercieel
mogelijk, zo gemakkelijk
mogelijk; geen subtilitei-
ten, geen Pinterachtige
zeurdialogen. Allemaal
niet: van dik hout zaagt
men planken.”

WIE HERINNERT ZICH
niet het frêle meisje dat
begin januari ten aan-
schouwe van heel TV-

kijkend Nederland tot Miss
TV Europe werd gekozen
en daarbij een slordige
tachtig mille aan prijzen in
de wacht sleepte? Juist,
dat was Sylvia Kristel, een
Amsterdamse schone, die
kosten noch moeite spaart
om filmster te worden en
haar drieste plannen nog
gerealiseerd ziet ook. Zij
speelt een kleine rol in
Because of the Cats (de
laatste van Fons Rade-
makers) en dacht dat ze
met die rol in één klap
binnen zou zijn. Nou, ze
kwam bedrogen uit, want
„ik heb mijn schulden
afbetaald. Het waren er
niet zo veel...” Overigens
is Sylvia Kristel door Pim
de la Parra uitverkoren om
een rol te spelen in Living
Apart Together en in Fata
Masa.

DE TIEN FILMS die in 1972
het meeste geld brachten
in het laatste van de
Amerikaanse bioscopen
waren: The Godfather,
Fiddler on the roof, Dia-
monds are forever, What's
up Doc?, Dirty Harry, Last
Picture Show, A Clock-
work Orange, The Hos-
pital, Every-thing you
always wanted to know
about Sex.

P.J.M.

NAAR MÜNCHEN ?

Met München, om nu maar meteen de finaleplaats van het wereldkampioenschap voetballen te noemen, in zicht is het Nederlandse elftal in roerig water terecht gekomen. Vorige maand ontplofte er een bommetje onder de stoel van bondscoach Fadrhonc. Deze aimabele oefenmeester, die met zijn kaki-pantalon en gymbjes vaak meer weg heeft van een AJC'er dan een trainer die Nederlands beste voetbalprofs naar overwinningen moet leiden leek op dood spoor te komen staan. De nieuwe stroming in de KNVB, de groep Hogewoning de mannen die via de FBO de sectie betaald voetbal van de KNVB zijn binnengestapt wenste een sterke man naast, boven of onder Fadrhonc. Het is duidelijk dat de sectie betaald voetbal streefde naar een krachtfiguur die in staat was om de nogal weekhartige en zachte dr. Fadrhonc op deze punten bij te staan. Maar Hogewoning en zijn makkers wensten met deze „coup” meer te bereiken. Het is een vaststaand feit dat er tussen de nieuwelingen en de oudere leiders in de KNVB een stilzwijgende machtsstrijd aan de gang is. De SP van de KNVB, duidelijker de secretaris-penningmeester de heer Burgwal voert met in zijn kielzog voorzitter Meuleman een strijd tegen de zogenaamde indringers. Toen het nieuws bij het bondsbestuur bekend was dat reeds vele trainers achter zijn rug om gepolst waren voor de positie naast Fadrhonc sprong men op de bres. Er vlogen verwijten over en weer. Communiqués ratelden over de vele te-

lexen op de sportredacties van dagbladen. Kort gezegd; de onduidelijkheid werd steeds groter. Wie was de uitvoerende macht in de KNVB. Wie had en heeft het voor het zeggen. Die duidelijkheid is er nog niet uit gekomen. Wel is er een compromis bereikt. De sectie betaald voetbal heeft zijn extra-man, in de vorm van Cor van der Hart; het bondsbestuur stelde duidelijk: deze man gaat onder Fadrhonc werken. We zijn in Nederland weer precies op de verkeerde weg. Nog voordat er werkelijk reden is tot ongerustheid strekt het onrustduiveltje alweer zijn kop op. En als ik het goed begrepen heb is die onnozele wedstrijd tegen België de oorzaak van dit alles. Die sleutelwedstrijd in november in de Hel van Deurne heeft bij velen een nare smaak achter gelaten.

De Nederlandse voetbalwals die reeds zoveel jaren op clubniveau tot grootse dingen in staat was zou de Belgen even plat malen. Het Belgische voetbal immers dat al jaren injecties nodig heeft van Nederlandse B-garnituur zou met geen mogelijkheid bestand zijn tegen de overmacht die de Oranje-leeuwen van dr. Fadrhonc ongetwijfeld zouden ontketen. Het liep op een fiasco uit, niet zozeer de uitslag — 0-0 — was de oorzaak maar wel de manier waarop dat povere gelijkspel tot stand kwam. Het Nederlands elftal balanceerde op de rand van de afgrond. Die miserabele prestatie was voor het sectiebestuur betaald voetbal reden om een nauwgezet onderzoek te verrichten naar de werkzaamheden van het gehele apparaat rondom Oranje. Het was elftalleider Jack

van Zanten die dit werk voor zijn rekening nam. Het rapport liet weinig heel van Fadrhonc. Zijn manier van werken zou niet juist zijn. Slotconclusie: „We betwijfelen zelfs of Nederland met zoveel materiaal voor handen onder leiding van deze bondscoach München zal halen.”

Wel deze zinsnede betekende voldoende. Het sectiebestuur betaald voetbal — zie en denk Hogewoning — dat zelf ook veel belangen heeft met het bereiken van de eindronden — denk aan de reclame — greep in.

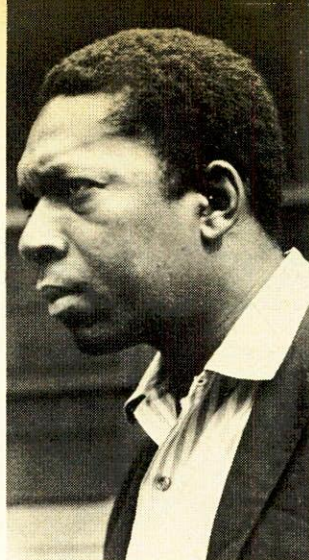
Spreekverwarringen en spreekverboden waren het gevolg met uiteindelijk gevolg dat Cor van der Hart, nu nog trainer van AZ als tweede coach naast Fadrhonc is verschenen.

In januari is Van der Hart vijfenveertig jaar geworden. Zelf kan hij terugzien op een roemrijke carrière. Opgegroeid in Ajax, waar hij van 1942 tot 1950 in speelde voelde hij zich in de begin jaren vijftig aange trokken tot het professionalisme. En welk ander land dan Frankrijk lokte in die jaren? Het werd Lille. Al te ver wenste de jonge international niet van Nederland weg te gaan. Vier jaar lang speelde Van der Hart in het land van Marianne. Toen in 1954 ook in Nederland het profvoetbal zijn intrede deed kwam hij snel weer terug. Twaalf jaar speelde Van der Hart in het zuiden en drong in die jaren nog vierenveertigkeer door in het Nederlands elftal. Wel nu staat hij zelf aan het roer van een elftal dat naar zijn smaak nog altijd het vlaggeschip van een land is. Van der Hart: „Natuurlijk betekent het Europa Cup voetbal van de clubs zeer veel, maar als we in 1974 München bereiken verzeker ik je dat er duizenden en nog eens duizenden naar Duitsland zullen gaan.” Maar Van der Hart ziet dit niet als zijn enige taak. „Ik wil me verder oriënteren met het bondswerk en niet te vergeten met de jeugd. Toch wil ik aan niemand's werk komen. Ik zoek het zuiver in samenwerking. Met dr. Fadrhonc heb ik reeds uitvoerig van gedachten gewisseld. Ik voorzie geen problemen.” Met Fadrhonc en Van der Hart op naar München. Een slogan voor een reisbureau. Ach wie weet...

WIM JESSE

John Coltrane:

Het gehannes met de vader van de avant-garde-jazz

De weinig florissante jazz-situatie van dit ogenblik kan nauwelijks beter geïllustreerd worden dan door het feit dat de naam Chi Coltrane de meesten van u, EGO-lezers, vertrouwd er in de oren zal klinken dan John Coltrane. Chi is blank, blond, mooi, als popzangeres plotseling wereldberoemd geworden en over een jaar gegarandeerd totaal vergeten. John (geen familie) was zwart, jazzmusicus, deed er tien jaar over om een bekendheid op te bouwen, die ver achter bleef bij die van Chi, maar bijna zes jaar na zijn dood (17 juli 1967) speelt hij nog altijd een hoofdrol in de gesprekken onder jazzmusici en -liefhebbers.

Want saxofonist John Coltrane is zonder enige twijfel de invloedrijkste jazzmuzikant van de jaren zestig geweest. In hoeverre hij de stoot heeft gegeven tot het ontstaan van de avant-garde-jazz mag discutabel zijn — vast staat in elk geval dat hij zowel voor het jazzpubliek als voor het gros van de musici de verpersoonlijking van de nieuwe jazz was. Door het grote respect dat hij bij vrijwel iedereen genoot, wist Coltrane aan een relatief breed publiek duidelijk te maken dat de stijlmiddelen van de jazz-avant-garde (ongebruikelijke toon-experimenten, vrije interpretatie van vroeger heilige regels inzake vast metrum en onveranderlijk akkoordenschema) geen noodsprongen van technisch zwakbegaafde charlatans waren, maar inderdaad serieuze muzikale vernieuwingen. Coltrane was het ook die jongere strijdmakkers als Archie

Shepp, Marion Brown, John Tchicai en Pharoah Sanders via concerten en plaatopnamen met zijn eigen groep onbaatzuchtig de kans gaf zelf bekendheid te verwerven.

Na Coltrane's overlijden, nauwelijks 40 jaar oud, was de eerste reactie er dan ook één van grote verslagenheid en vertwijfeling — vooral bij de musici van de nieuwe jazz. Ik ben ervan overtuigd dat de malaise die zich de laatste jaren van de avant-garde-jazz meester heeft gemaakt, voor een belangrijk deel toegeschreven moet worden aan het plotselinge wegvallen van de vaderfiguur Coltrane. Maar de laatste tijd beginnen ook andere geluiden over John Coltrane hoorbaar te worden. In Nederland begon de herwaardering vorige zomer met een stuk van criticus Rudy Koopmans in het blad *Jazzwereld*: „Coltrane, de Jezus van de Jazz”. Hij verweet vooral de latere Coltrane het spelen van „dogmatische, holle, saaie, truttige muziek”, die vooral mank ging aan „het Grote Jezusgevoel” oftewel: irrationalisme, occultisme, religieus gezever en terug-naar-de-natuur-mystiek. „En omdat zijn beunhazerij muzikale konsekwenties had,” schrijft Rudy Koopmans, „heeft die beunhazerij met name ook een ellendig en gruwelijk effect gehad op de musici die na hem kwamen.” De woedende reacties die op dit stuk in *Jazzwereld* volgden, maakten in elk geval duidelijk dat Koopmans een teer punt had geraakt. Ickzelf deel zijn bezwaren voor een groot deel voor zover ze betrek-

king hebben op de muziek die Coltrane's meest directe volgelingen, zijn weduwe Alice Coltrane en zijn zoon-in-de-geest Pharoah Sanders, momenteel produceren. Daarin worden enkele geïsoleerde elementen uit de muziek van Coltrane's laatste levensjaren zo schaamteloos geëxploiteerd dat de muziek nauwelijks meer verteerbaar is. John Coltrane zelf bereikte naar mijn gevoel zijn definitieve hoogtepunt met de *Impulse-LP „Meditations”* (november '65); daarna ging hij de weg van de vrome eenvoud en de mystieke inkeer zover op, dat zijn muziek voor buitenstaanders eigenlijk elke betekenis verloor. Coltrane heeft intussen nog wel zo'n grote populariteit bij het jazzpubliek behouden, dat alle platenmaatschappijen zich tot het uiterste inspannen om maar nieuwe (of nieuw verpakte) Coltrane-platen op de markt te kunnen blijven brengen. *Impulse* heeft daarbij de gunstigste positie, want bij deze maatschappij heeft Coltrane de laatste zes jaar van zijn leven zoveel muziek opgenomen, dat de voorraad onuitgebracht materiaal zes jaar na zijn dood nog steeds niet is uitgeput.

Tot dusverre waren die posthume Coltrane-LP's, die onder verantwoordelijkheid van Alice Coltrane verschijnen, qua selectie van het materiaal en presentatie bijna boven kritiek verheven. Met het nieuwste album „*Infinity*” (*Impulse AS-9225*) heeft de weduwe Coltrane echter een onvergeeflijke misslag begaan. Het gaat om opnamen uit de jaren '65-'66, maar in plaats van de muziek zonder meer op de plaat

te zetten heeft Alice er in april '72 van alles mee uitgehaald: een strijkersgroep van acht man die bijna de hele plaat lang door Coltrane's muziek heen jengelt, Alice zelf die haar eigen pianopartij schijnt te hebben uitgewist om haar weinig boeiende prestaties op orgel, harp en vibrafoon aan het geheel toe te voegen (een operatie waarbij ze volgens de verhalen per abuis ook Jimmy Garrison's baspartij heeft verwijderd, zodat Charlie Haden moest opdraven om voor nieuwe basnoten te zorgen) — kortom, een schandelijk gehannes dat deze plaat volledig bederft en tevens weinig goeds belooft voor komende Coltrane-LP's op *Impulse*.

Dan gaat *Prestige*, waar Coltrane in de jaren '55-'58 onder contract stond, met meer eerbied voor zijn muziek te werk. In de serie goedkope (*f* 25,—) dubbel-albums met heruitgaven van vroegere LP's zijn tot nu toe twee delen Coltrane verschenen. *Prestige PR 24003* (eenvoudig „Coltrane” getiteld) bevat de kwartet-LP's „*Soultrane*” en „*Traneing in*”, beide met John Coltrane tenorsax, Red Garland piano, Paul Chambers bas en Art Taylor drums. Helaas is de geluidskwaliteit van deze re-issue verre van ideaal, reden waarom het dubbelalbum „*More Lasting Than Bronze*” (*Prestige PR 24014*) te preferen valt. Het befaamde album „*Lush Life*” is hierin samengebracht met Coltrane's eerste session als leider uit 1957 (met o.a. baritonsaxofonist Sahib Shihab en pianist Mal Waldron). BERT VUIJSJE

De Industriebond NVV; strijdbaarheid als gevolg van democratisering

De tegenstellingen aan het loonfront worden de laatste jaren niet meer binnenskamers uitgevochten. Vooral in de metaalsector lijkt het er ruig aan toe te gaan. Zowel dit jaar als het vorige jaar is de afsluiting van de metaal-cao gepaard gegaan met een golf van stakingen en prikacties. Een gedeelte van de Hoogovens ging — tot de rechter daar net als in begin '72 een stokje voor stak — plat en dagelijks nog leggen groepen georganiseerde arbeiders in de metaal- en textielindustrie in steeds weer wisselende bedrijven voor kortere tijd het werk neer. Meestal worden de werkgevers door deze acties volledig verrast. De uitkeringen aan de stakers lopen al in de miljoenen, maar als we de bonden mogen geloven zijn de weerstandskassen bij lange na nog niet uitgeput. Het gaat hard tegen hard. Niet alleen bij de vaststelling van de nieuwe arbeidsvoorwaarden ook in de periode daartussen is het tot forse confrontaties gekomen. Op 11 september, één dag voor Prinsjesdag, wordt de met sluiting bedreigde Enka in Breda bezet. Eind oktober doet Harry Ter Heide, voorzitter van het Nederlands Verbond van Vakverenigingen (NVV) afstand van zijn hoge post. In de ogen van velen is de onruststichter achter al deze uitingen van sociale onrust steeds dezelfde: de in verontruste perscommentaren als „een demonische doordrammer” afgeschilderde Arie Groenevelt. Als je hem op 18 januari voor de KRO-televisie, bij Ad Langebent op de bank ziet zitten, komt hij eerder op je af als een rustige, enigszins lakonieke man, die

net zo goed ambtenaar als vakbondsleider zou kunnen zijn. Een midden-veertig, vriendelijke oogopslag achter een donkere bril, soms wat ironisch geprofileerde lippen en nauwelijks opzichtige confectie. Zo op het eerste gezicht een man die van maat houden weet. Hij blijkt niet te roken, noch te drinken en bewoont een onopvallende nieuwbouwwoning in Vleuten bij Utrecht. Van loopjongen via instrumentmaker en vakbondscursussen opgeklimmen tot bondsbestuurder. Met het anti-kapitalisme van Groenevelt blijkt het niet zo'n vaart te lopen. In verademend helder Nederlands vertelt hij de kijkers: „Het voornaamste bezwaar tegen een kapitalistische maatschappij is dat die niet geënt is op de vraag „hoe zal het de mens vergaan” maar „hoe zal het het kapitaal vergaan.” In een kapitalistische maatschappij staat het winstmotief voorop. Nou hoeft je winst op zich geen vieze zaak te vinden, maar het staat voorop. De werknemers vallen onder de produktiekosten.” In de loop van het gesprek blijkt dat Groenevelt op zich geen tegenstander is van beperkte concurrentie en van enige ruimte voor de ondernemingsleiding om te kunnen opereren, maar hij wil wel dat het onmogelijk wordt dat een paar mensen beslissen over de sluiting van een grote onderneming en dat het knippen van couponnetjes voorbehouden blijft aan een kleine groep. Redelijke verlangens, lijkt me. Groenevelt is voorzitter van de Industriebond NVV, de grootste bond van de grootste overkoepelende vakorganisatie. De Indu-

striebond bestaat koud een jaar en is tot stand gekomen na samenvoeging van de krachtige Metaalbedrijfsbond, de Textielbond en de Algemene Bedrijfs-groepen Centrale van het NVV. In de nieuwe werknemerskolos zijn een paar honderdduizend arbeiders georganiseerd: ongeschoolde, geschoolde, maar ook een vrij groot aantal „beambten”. Alle kritiek op de activiteiten van de strijdbare bond, daalt neer op het hoofd van zijn voorzitter, die de Industriebond naar buiten uit vertegenwoordigt en belichaamt. Arie is de grote boosdoener in eigen persoon. Als dat ergens niet terecht is, is dat juist hier

het geval. Er is momenteel geen vakbond in Nederland, waar de bestuurders konsekwentere uitvoerders van de wensen van de gezamenlijke leden zijn, dan de onder Groenevelt's leiding sterk gedemocratiseerde metaalbedrijfsbond van het NVV. Het is dan ook volstrekt onjuist om de sociale strijd van de laatste tijd te zien als een kwaadaardig hersenspinsel van één man. De vergrote strijdbaarheid van de metaalarbeiders ligt in het logisch verlengde van de democratisering die zich in die geleerden heeft voorgedaan. Er wordt bij de industriebond(en) niet langer aan de top — op centraal niveau — bedisseld; het beleid wordt er in steeds

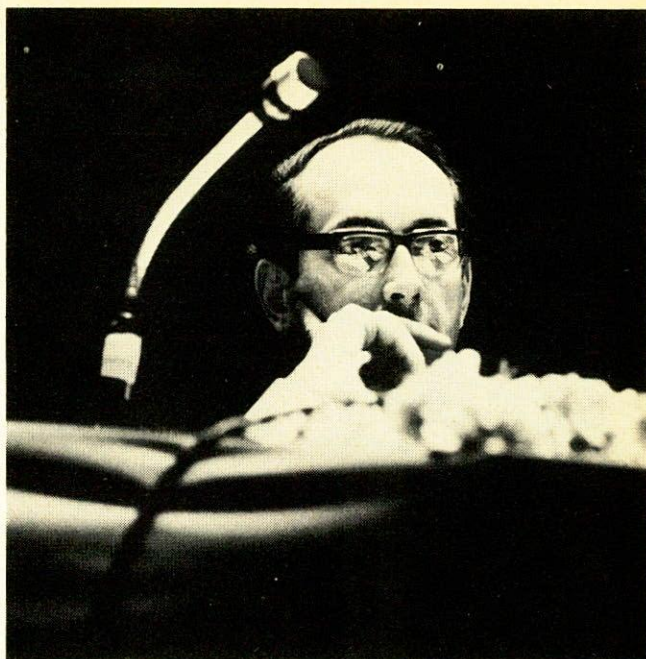
sterkere mate van onderop bepaald. Niet de top stookt de leden op, maar ze houdt de leden ook niet meer tegen, als die er van overtuigd geraakt zijn dat een hardere opstelling tegenover de werkgevers noodzakelijk is geworden. Kortom, wie zich verzet tegen de praktijken van de Industriebond, verzet zich tegen de gevolgen van een grotere invloed van de afzonderlijke leden op de vaststelling van het te voeren beleid. De stakingen en bezettingen van de laatste tijd zijn niet uit de lucht komen vallen.

Voordat de acties (uiterst zorgvuldig) konden worden voorbereid, moest er eerst een raamwerk opgebouwd worden. Dat kreeg gestalte in het bedrijvenwerk. De recente geschiedenis van de Metaal- en Industriebond is de geschiedenis van een geleidelijk op gang gekomen democratiseringsproces.

In de Haagse Post van 10 februari 1973 doen Frans Nypels en Martin Schouten — in hun portret van een vakbond — uitgebreid uit de doeken hoe een aantal medewerkers van de Algemene Nederlandse Metaalbedrijfsbond tijdens hun sociologie-studie in Leiden, aan het eind van de jaren vijftig tot verschillende belangwekkende inzichten over de vakbeweging kwamen. Uit onderzoek en literatuur werd hun duidelijk dat de vakbeweging zich te exclusief met de loonpolitiek bezighield en te ver afstand van de dagelijkse realiteit van de leden in de bedrijven. Ook over de harmoniegedachte, waarop het hele idee van de ondernemingsraden gebaseerd was en is, ontstonden zekere twijfels, waaruit duidelijk werd dat er van medezeggenschap in dergelijke colleges weinig terecht kon komen. Dat inzicht zou in de loop der jaren alleen maar sterker worden. In 1964 werden in een brochure van de metaalbond „Vakbeweging en onderneming” de beginselen van het bedrijvenwerk uiteengezet: alle bondsleden in een bepaald bedrijf vormen een bedrijfsledengroep, die kiest zich een bestuur (bedrijfscontactcommissie) en een voorzitter (bedrijfscontactman). In de districten werden full-time bedrijven-medewerkers aangesteld om het bedrijvenwerk op poten te gaan zetten. Vanaf april 1971 (het congres te Scheveningen) wordt de

democratisering binnen het bedrijf de belangrijkste prioriteit in het beleid van de bond. Het gaat niet langer meer uitsluitend om primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden, om de materiële kant van de zaak. Dat is even wennen voor de heren ondernemers, die nog steeds volhouden dat de vakbonden „politiek bedrijven” wanneer ze zich met andere zaken dan met de vertrouwde arbeidsvoorwaarden inlaten. Maar ook met de bepaling van die voorwaarden wordt het de werkgevers niet makkelijk gemaakt, sinds de Industriebond van het NVV als vuistregel hanteert dat de bedrijfsledengroepen — ieder in hun eigen bedrijf — op dit punt zelf hun eisen vast moeten stellen.

Nieuwste bron van ergernis voor de werkgevers vormen de serieuze pogingen die de bonden momenteel doen om — anders dan alleen via de fiscale progressie — tot een wijziging van de steeds verder uiteenlopende inkomensverhoudingen te komen. Daarbij putten ze vertrouwen uit de spectaculaire winstcijfers van verschillende grote ondernemingen, die de allerwildste inflatieverhalen in een wat reëler daglicht plaatsen. Maar ze staan vooral sterk omdat ze binnen de marges van het centraal akkoord blijven. De totale loonsom hoeft niet verhoogd te worden; de verbetering van de positie voor de allerlaagstbetaalden moet mogelijk worden door matiging van de hogere inkomens. Dat kan wanneer — als eerste principiële stap — de prijscompensaties in centen in plaats van procenten (van het inkomen) uitgekeerd zullen worden. Het streven van de vakbeweging om ook de hogere werknemers onder de cao te brengen, hangt nauw samen met de voorgestelde inkomensnivellering. Immers, op inkomens die buiten de werking van de cao's vastgesteld worden heeft de vakbeweging geen invloed. Voor verschillende groeperingen gaan de radicale eisen van de industriebonden duidelijk te ver. Daarbij gaat het niet alleen om de ondernemers met hun tegenstrijdige belangen, maar ook om groeperingen binnen de vakbeweging zelf. De ambtenarenbonden zijn minder geporteerd voor stormachtige veranderingen

dan de bouw- en industriebonden; de confessionelen (CNV en NKV, maar vooral het CNV) zijn geneigd minder hard van stapel te lopen dan het machtiger NVV. Vaak wil het CNV nog wel meegaan met de eisen van het NVV, maar als het er dan op aankomt om die eisen ook met daden kracht bij te zetten, haken de mannenbroeders — die gewend zijn ondernemers als medezondaren op dit ondermaanse te zien — vaak eerder af. Ook het vertrek van Ter Heide op 27 oktober van het vorig jaar is een gevolg van de gegroeide verschillen van opvatting over tactiek en strategie van de Nederlandse vakbeweging. De redelijke onderhandelaar, die stapje voor stapje koers zet naar een betere samenleving (Ter Heide), legt het af tegen de man, die gesteund door een actieve achterban de sterkere pressiemiddelen niet schuw. Groenevelt heeft daarbij niet alleen de tijd mee. Zijn bond onderscheidt zich van andere bonden door een inventieve eigen braintrust en door een sterke, verfijnde organisatie tot in het hart van talloze bedrijven. Hij wil best samenwerken met de confessionele bonden, zolang ze hem naar niet in de weg zitten.

Zo ontkomt ook de vakbeweging niet aan de polarisatie, die zich in een eerder stadium in de Haagse politiek aandiende. Hoe dat

proces zich precies zal uitkristalliseren is op dit moment niet te voorzien. Groenevelt speelt soms hoog spel. Maar veel belangrijker is dat juist zijn bond er in geslaagd is om talloze arbeiders weer vrouwen te geven in een vakbond, die in de vorige decennia bijkans ingedut leek, maar die zich de laatste paar jaren weer sterk maakt om het lot van zijn leden zichtbaar te verbeteren.

De vakbeweging heeft de sluiting van de ENKA kunnen vrijdelen. Toch blijft de macht van de ondernemers groter, want zoals Groenevelt op de televisie zei: „Zij hebben de macht waar wij net niet aan toe komen. Zij hebben de macht om te beslissen of er ergens geïnvesteerd zal worden of niet. Zij hebben de macht om te beslissen of een investering zal worden teruggenomen of niet. Als wij op een gegeven ogenblik bij een grote oliemaatschappij erg hard aan de bel trekken dan krijgen we via via te horen van je mot wel oppassen, want het is voor ons een koud kunstje om deze hele olieraffinaderij te sluiten en hem in de Sahara neer te zetten. Daar lopen arme donders genoeg, die bereid zijn om voor een tiende van wat jullie willen verdienen dat werk te doen. Ja en dan hebben ze het nog in hun vermogen om het te doen ook.”

JAN HAASBROEK

„ONZE EEUWIGE HONGER”

Michela de Vreede
Foto: Stutvoet

Een vrouw in een stad een huis een bed. Staat, gaat, slaapt, leeft. **Alleen.** Het voorgaande herhalen, met de toevoeging: „En tenslotte pleegt zij zelfmoord”, en de sentimentaliteit of van mijn part kitsch is daar.

Daarover nog regels lang te zaniken kan nauwelijks meer zijn dan een pagina vullen omdat het moet. Eerlijker zou zijn, verder maar te zwijgen en voor „Onze eeuwige honger” van Mischa de Vreede te verwijzen naar de flaptekst die begint met: „Een schaamteloze smartlap”, en het aan de lezer overlaten of deze dit boek weggooit of kado doet aan iemand die hij al zo lang iets moest geven. In dat geval dus tot zover dit artikel, en hopelijk valt er de volgende maand iets anders en meer te zeggen over bijvoorbeeld een echt goed boek.

Hoe jammer ook, en begrip hebbend (maar wat zegt dat nog) voor de lezer die zich thuis voelt bij bovengenoemde reactie, mijn exemplaar van „Onze eeuwige honger” haalt vuilniszak noch figuur die ik al zo lang iets moest geven, maar vergeten ben omdat hij of zij mij nauwelijks raakt. Integendeel. Dit recente verhaal van Mischa de Vreede heeft een **bepaalde** plaats in mijn boekenkast en het is de vraag of ik het zal lenen aan haar of hem van wie ik houd. Een wat heimzinnig gedrag misschien, maar verklaarbaar wanneer ik mij realiseer dat ik met dit boek niet klaar ben. Niet nu, niet de volgende maand, en niet...? Ja, wanneer wel?

En dat omdat ik niet weet waarom en wanneer een lied, een boek, een toneelstuk, een leven met smartlap moet worden aangeduid. Zo ook omdat het mij niet duidelijk is waarom en wanneer iemand suicide pleegt.

Die smartlap. „Onze eeuwige honger” houdt niet zo erg veel meer in dan in de

eerste regel van dit stukje vermeld, voldoende echter toch om weer te geven, al was het maar opdat dat smartlapversterkend zou kunnen werken...

Vrouw in kwestie haalt de wereld iets dichterbij doordat zij een telefoon-aansluiting krijgt, met niet lang daarna het bijbehorende telefoonboek, waarin opgenomen haar naam en adres. En dan maar wachten tot iemand belt of het nummer draaien van een oude vriendin die nauwelijks nog weet wie je bent, was. Daarbij, met een afnemende regelmaat, de haak opnemen en te horen krijgen dat het verkeerde nummer werd gedraaid. Pover al met al, maar in ieder geval geen hoge telefoonrekening.

Verder nog: De vrouw is niet zo mooi, hier en daar wat puistjes (open te krabben), probeert zich modern, bijna hip te kleden, volgens de mode te kappen, gebruikt de pil, is bang voor borstkanker, bij onderzoek moet de arts haar borsten wel aanraken, heeft wat geld geërfd, ontmoet af en toe een man, gaat er met één naar bed, die pas belt wanneer hij vreest dat hij bij haar geslachtsziekte heeft opgelopen, wat nogal moeilijk te verkopen is aan zijn vriendin... Overigens blijkt de man loos alarm te maken. Tenslotte: De vrouw verwent zich af en toe met lekker eten en lang uitslapen. Uit de flaptekst: (...) „Een verhaal over eenzaamheid eigenlijk. De vrouw uit dit boek is zielig zonder dat ze het wil zijn. En zonder dat ze het weet, want op haar beperkte manier geniet ze zeer van het leven. Toch kan ze niet nalaten zichzelf steeds weer schade toe te brengen, en het loopt dan ook slecht met haar af. Hoewel...”

Die zelfmoord. Ik zei al het waarom en wanneer is mij niet duidelijk. Waarom niet, omdat het zo vreselijk persoonsgebonden is? Wanneer

niet/wel, omdat ik de ander niet hoor, wel hoor, niet versta, wel versta, niet wil verstaan? 't Zal allemaal best een rol spelen, maar er moet wel geleefd worden. Hoe je dat ook draait of keert, twijfels of dogma's, verdomme het leven heeft toch iets heiligs. Is toch minstens een hoog goed. Ja, maar, wanneer het nu 's op is, of, etc. ...

(...) „Ze wist nu wat haar te doen stond. Ze kwam overeind en nam alle slaaptabletten die ze nog had. Dertig van de ene apotheek en nog ongeveer twintig uit dat andere doosje. Ze slikte ze één voor één in. Als haar mond te droog was om verder te slikken nam ze een slok water. Ze kreeg er een vol gevoel in haar buik van, en nogmaals herhaalde ze in zichzelf dat tafelgebed uit haar jeugd. Ze kleedde zich uit, trok een schoon nachthemd aan en kroop weer in bed. „Om vervuld te worden van de vreugde Uws heils,” herhaalde ze gelukkig. Ze boerde en voelde zuur vocht in haar keel borrelen. Stil blijven liggen, maar. Vlak voordat het donker haar naar zich toetrok, aan de rand van dat grote, zwart suizende gat, hoorde ze de telefoon rinkelen. Of was het de huisbel? Als haar wangen niet zo zwaar waren geworden zou ze gaan lachen, want ze was zeer tevreden. „Maak dat wij door deze tijdelijke verzadiging onze eeuwige honger niet vergeten, maar ons wenden tot u om vervuld te worden van de vreugde Uws heils.” En dan het Amen. Zo was het dus. Ze wist wat ze had willen weten. Ze wist genoeg. Ze kon gaan. Slapen. Hè, lekker”

Zouden smartlap en zelfmoord iets identiek hebben? Teveel werkelijkheid? Te weinig tussen de regels. Te weinig aanstellerij?

DICK ZAAL

„Onze eeuwige honger”, Mischa de Vreede, Bezige Bij, Amsterdam.